

Ιεροί Κανόνες και Ιεράρχηση του Αγαθού της Ζωής και της Υγείας

Της Ειρήνης Χριστινάκη

Καθηγήτρια Κανονικού Δικαίου ΕΚΠΑ

Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ παρά ἀνθρώποις ἢ ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καί τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ; Ἡ εφαρμογή των παραπάνω χριστιανικῶν επιταγμάτων στην παρούσα πανδημική κατάσταση.

Για τους χριστιανούς η βούληση του Θεού εκφράζεται στο σώμα της καθόλου Εκκλησίας, της οποίας η νομοθετική βούληση έχει εκφραστεί μέσω των Οικουμενικῶν Συνόδων.

Σύμφωνα με τον 88 Κανόνα της Πενθέκτης Οικουμενικῆς πάντα τα κανονικά θέσμια, και ἄρα και τα λατρευτικά, υποχωροῦν ενώπιον της ἀνθρώπινης ζωῆς και υγείας και προσαρμόζονται ὥστε να μην τις θέτουν σε κίνδυνο.

Συγκεκριμένα προβλέπει ο Πενθ. 88: τό γάρ σάββατον διά τόν ἄνθρωπον γενέσθαι ἐκδιδασκόμεθα· ὥστε διά πάντων προτιμητέαν ἡγεῖσθαι τήν τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίαν τε καί ἀπάθειαν.

Με βάση αυτόν τον Ιερό Κανόνα η προστασία πάντων των ἀγαθῶν της Εκκλησίας υποχωρεῖ, μεταβάλλεται και προσαρμόζεται, ὅταν η διατήρηση της προστασίας αὐτῆς κατά τα κανονικῶς προβλεπόμενα, συνεπάγεται κίνδυνο για την ἀνθρώπινη ζωή και υγεία.

Αὐτή η γενική ἀρχή δικαίου έχει καθιερωθεῖ στην κανονική βιβλιογραφία ὡς ἀρχή της ἀπαθείας.

Σε μια ευνομούμενη σύγχρονη Δημοκρατία, ὅπου εφαρμόζεται η ἀρχή της θρησκευτικῆς ελευθερίας, η Εκκλησία εἶναι ελεύθερη να εφαρμόζει το καθολικό κύρος δικαίου της μέσω των ἀρμοδίων οργάνων της.

Περιστολή του δικαιώματος της θρησκευτικῆς ελευθερίας υφίσταται μόνον αν το δίκαιο της Εκκλησίας που θεσμοθετεῖ τα καθήκοντα των πιστῶν της συγκρούεται με το δίκαιο της Πολιτείας που περιορίζει αὐτά τα καθήκοντα.

Ὅταν ὅμως ο περιορισμός πηγάζει ἀπό το ἴδιο το δίκαιο της Εκκλησίας, τότε δεν υφίσταται σύγκρουση τουλάχιστον σε δικαιοῦ ἐπίπεδο, και ἄρα θα ἦταν ἐσφαλμένη τυχόν εφαρμογή του δικαίου της Εκκλησίας με ρυθμιστικές ἐνέργειες που προκαλοῦν στους πολίτες και πιστούς της Εκκλησίας σύγκρουση μεταξύ του καθήκοντος της πειθαρχίας στους Νόμους της Πολιτείας και της υπακοῆς στις ἀποφάσεις της Εκκλησίας.

Ἀρμόδιο ὄργανο για να λάβει ἀπόφαση για τη λήψη μέτρων που να περιορίζουν ἢ προσαρμόζουν τη λατρεία ὥστε να μην ἐρχεται σε κίνδυνο η ἀνθρώπινη ζωή εἶναι ο ἐπίσκοπος, ο οποίος εἶναι γενικά υπεύθυνος για την πνευματική πρόοδο και σωτηρία των πιστῶν της ἐκκλησιαστικῆς του κοινότητας, η οποία, ὅμως, δεν εἶναι ἀσχετη και ἀσύνδετη προς τις ἄλλες

εκκλησιαστικές κοινότητες και την κοινωνία, ιδιαίτερα σήμερα που η επικοινωνία με τους άλλους έχει αποσυνδεθεί από την τοπικότητα της βιολογικής ύπαρξης.

Ο επίσκοπος ακόμη και όταν φαινομενικώς πράττει χωρίς απόφαση Συνόδου, ενεργεί συνοδικώς διότι με τη Συνοδικότητα ισχύει ότι και με την Ευχαριστία: το χαρισματικό μυστήριο της Εκκλησίας λειτουργεί σε όλο το σώμα της, αρκεί να λειτουργείται ακόμη και σε ένα μόνο μέλος της.

Η ορθή κανονική λύση συνδέεται με την καθολικότητα της δικαιοκούς Αλήθειας και όχι την αριθμητική αντιπροσωπευτικότητα μιας Συνόδου, ακόμη και όταν η Σύνοδος αυτή φέρει τα εξωτερικά τυπικά στοιχεία της Οικουμενικής.

Την Οικουμενικότητα τελικά την κρίνει το πλήρωμα της Εκκλησίας και όχι ο αριθμός των μετεχόντων. Υπήρξαν στην Ιστορία της Εκκλησίας Σύνοδοι που συγκλήθηκαν ως Οικουμενικές αλλά ουδέποτε αναγνωρίστηκαν ως φορείς της καθολικής δικαιοκούς Αλήθειας από το πλήρωμα της Εκκλησίας.

Επειδή ο όλος Χριστός υπάρχει σε κάθε κατά τόπον Εκκλησία, όταν μια κατά τόπον Εκκλησία εφαρμόζει δικαιοπλαστικά ή δικαιοπαραγωγικά την καθολική δικαιοκή Αλήθεια, επί της ουσίας φανερώνει στο καθολικό σώμα της Εκκλησίας (και όχι μόνο στο σώμα της κατά τόπον Εκκλησίας) το καθολικό δικαιοκό κύρος της εφαρμογής.

Η καθολική όμως ισχύς εξαρτάται από την υιοθέτηση αυτής της εφαρμογής από όλες τις άλλες κατά τόπον Εκκλησίες, κάτι που μπορεί να γίνει είτε συγχρονικά μέσω της Συνάξεως της Εκκλησίας σε Σύνοδο, είτε ασύγχρονα με τη σταδιακή υιοθέτηση της αληθώς, δηλαδή πραγματικώς, ορθής και προσήκουσας κανονικής λύσης και από τις άλλες κατά τόπον Εκκλησίες.

Η Εκκλησία χάρις στον Πενθ. 88 δεν έχει κενό δικαιοκού στο θετικό ιεροκανονικό δίκαιο Της, όσον αφορά στην αντιμετώπιση της πρωτόγνωρης αυτής πανδημίας αλλά έχει και μπορεί να εφαρμόσει το δικό της δίκαιο (το οποίο στην Ελληνική Επικράτεια είναι και συνταγματικά κατοχυρωμένο δυνάμει του άρθρου 3 του Συντάγματος) και να επιβάλει αυστηρά περιοριστικά μέτρα του τρόπου άσκησης της εκκλησιαστικής λατρείας.

Οφείλει με βάση το δίκαιο της π.χ. να λάβει μέτρα που να ρυθμίζουν την ελεύθερη πρόσβαση στον Ιερό Ναό, να ρυθμίσει την τέλεση των ιεροπραξιών σε κενούς ναούς και χωρίς πρόσβαση του λαού, κάποιων κατ' οίκον ακολουθιών στις ιερατικές οικογένειες με ιντερνετική μετάδοση, και ό,τι άλλο μέτρο κρίνει ότι προστατεύει την ανθρώπινη ζωή και υγεία ως ανταποκρινόμενο στις επιταγές της επιστήμης.

Μπορεί ακόμη και να κλείσει τελείως του Ιερούς Ναούς για όσο διάστημα επιβάλλεται, εφόσον οι επιστήμονες ιατροί δώσουν αυτήν την σύσταση.

Την ύπαρξη κινδύνου της ανθρώπινης ζωής και το μέτρο για την εξαφάνιση του κινδύνου η Εκκλησία οφείλει να το λάβει από την επιστήμη, λαμβάνοντας διαρκή πληροφόρηση.

Για να γίνουν κατανοητά τα παραπάνω θα χρησιμοποιήσω ένα παράδειγμα κανονικού συλλογισμού στο κυρωτικό πεδίο της εκκλησιαστικής

δικαιοσύνης: Η ύπαρξη πραγματικού κινδύνου είναι εξωτερικός όρος του κανονικού αξιοποιήσιμου, εκείνου του Ποιμένα, ο οποίος, παρά το γεγονός ότι έχει λάβει πληροφόρηση για τον πραγματικό κίνδυνο, την αγνοεί και δεν λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για τη σωτηρία της ανθρώπινης ζωής και υγείας.

Δεν επηρεάζει το καταλογισμό αν η αγνόηση της ομόφωνης γνώμης της επιστήμης οφείλεται σε αμφισβήτηση της αξιοπιστίας της, διότι ο Ποιμένας δεν είναι επιστήμονας για να αντιτάξει επιστημονικό αντίλογο.

Συνεπώς, ευθύνεται κανονικά ο Ποιμένας που αμφισβητεί την εγκυρότητα της επιστημονικής πληροφόρησης όταν μάλιστα ομοφωνεί σύσσωμη η παγκόσμια επιστημονική κοινότητα, οι δε ελάχιστες διαφοροποιήσεις δεν μπορούν να αμβλύνουν το κανονικά δεσμευτικό χαρακτήρα της γενικής ομοφωνίας.

Στην ιστορία της Εκκλησίας, από τα πρώτα βήματά της, κατά το Βυζάντιο αλλά και στη νεωτερική εποχή μέχρι και σήμερα, οι ρυθμίσεις των πολιτειακών νόμων πολλές φορές τύχαινε να συμπίπτουν με το δίκαιο της Εκκλησίας, κυρίως λόγω της επίδρασης των χριστιανικών αξιών στον νομικό πολιτισμό.

Οι σύγχρονες Δημοκρατίες σέβονται το ανθρώπινο δικαίωμα στη ζωή και στην καλή υγεία και έχουν τοποθετήσει αυτά τα αγαθά στην κορωνίδα των προστατευόμενων εννόμων αγαθών κατόπιν μια μακραίωνης εξέλιξης του νομικού πολιτισμού, ενώ ο Χριστιανισμός έχει προτάξει την ανθρώπινη ζωή και υγεία έναντι κάθε άλλου αγαθού, από τα πρώτα του βήματα.

Μέσω του βιβλικού γράμματος ότι *οὐ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον, ἀλλὰ τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπο*, έχει εφαρμόσει αυτή τη ρύθμιση διαχρονικά (Ενδεικτικά: Θεραπεία του Χριστού ημέρα Σάββατο κατά παράβαση του Νόμου, Κανόνας 9ος Πέτρου Αλεξανδρείας του 311 μΧ που τιμωρεί όσους κατά την εποχή των διωγμών από ενθουσιαστικές τάσεις αυτοπαραδίδονται στο θανάσιμο μαρτύριο, χάριν του αγαθού του κέρδους της αιωνίου ζωής, Κανόνας 1 της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου του 325 μΧ που τιμωρεί τους αυτοευνουχιζόμενους χάριν του αγαθού της ασκήσεως κ.α.).

Η Εκκλησία διατύπωσε και εισήγαγε στο εν στενή εννοία θετό δικαίό της τη γενική αρχή αυτή δικαίου, γνωστή και ως αρχή της απαθείας στη κανονική βιβλιογραφία το 691 μέσω του 88ου Κανόνα της Πενθέκτης, ο οποίος μάλιστα προστατεύει το αγαθό της Λατρείας εντός του Ιερού Ναού.

Συνεπώς, με βάση τα κανονικά επιτάγματα ότι *οὐ καλόν τό καλόν ὅταν μή καλῶς γίνηται* (Ζωναράς, Ερμηνεία στον 66ο Αποστολικό Κανόνα) και το επίσης κανονικό ρητό *οὐ μικρόν τό παρά μικρόν* (Ιερός Κανόνας 1 του Διονυσίου Αλεξανδρείας) η Εκκλησία εφαρμόζει με διάκριση και αίσθημα ευθύνης τον Νόμο της, που κατά την παρούσα συγκυρία συμφωνεί με τον Νόμο της Πολιτείας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η συμφωνία των κατά τόπους Εκκλησιών που εδράζονται στον ελλαδικό χώρο με τα μέτρα της Πολιτείας δεν είναι τυχαία, αλλά οφείλεται στην ωριμότητα των σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας και του κοινού ενδιαφέροντος τους για τον ελληνικό λαό που υπηρετούν και οι δύο.

Πηγή: <https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/36027-ieroi-kanones-kai-ierarxisi-tou-agathou-tis-zois-kai-tis-ugeias>